

Vroegmoderne tijd

Gebruik bron 1.

Stel: je onderzoekt het veranderen van het wereldbeeld van Portugese ontdekkingsreizigers. Je vindt de informatie in deze bron daarvoor bruikbaar.

- 3p **2** Geef aan:
- dat de beschrijving toont dat ontdekkingsreizen kunnen bijdragen aan het veranderen van het wereldbeeld, waarna je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron, en
 - waardoor je de informatie in deze bron **wel** betrouwbaar vindt voor dit onderzoek.

Gebruik bron 2.

Bontemantel beschrijft veranderingen ten aanzien van het schilderen van schuttersstukken na 1580. Voor deze veranderingen kunnen twee kenmerkende aspecten als oorzaak worden genoemd:

- 1 het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat.
- 2 de bloei in economisch en cultureel opzicht van de Republiek.

- 4p **3** Geef per oorzaak aan waardoor dit leidt tot een verandering in het schilderen van schuttersstukken, waarbij je je antwoord telkens ondersteunt met een verwijzing naar de bron.

Twee gegevens over de Nederlander Simon Stevin (1548-1620):

- 1 Stevin gooide kogels met een verschillend gewicht van een toren om te zien of ze even snel zouden landen.
- 2 Stevin gaf lessen aan ingenieurs in het Nederlands omdat hij deze taal het meest geschikt vond voor kennisoverdracht.

- 2p **4** Toon aan, telkens met behulp van een kenmerkend aspect:
- met gegeven 1 bij welke ontwikkeling in zijn tijd Stevin **wel** aansloot, en
 - met gegeven 2 bij welke ontwikkeling in zijn tijd Stevin **niet** aansloot.

Let op: je moet na het opschrijven van een kenmerkend aspect een uitleg geven.

Gebruik bron 3.

De Virginia Company laat dit portret maken en er kopieën van verspreiden.

Twee conclusies:

- 1 Met de tekst onder het portret kun je aantonen dat de Engelse aanwezigheid in Amerika zich nog in de beginfase bevindt.
- 2 De Virginia Company wil nieuwe kolonisten werven voor Amerika.

3p 5 Toon aan:

- dat de tekst onder het portret past bij het begin van de Engelse aanwezigheid in Amerika, en
- waardoor de Virginia Company verwacht met dit portret nieuwe kolonisten te kunnen interesseren voor Amerika, waarna je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron.

Een geschiedenis:

In 1774 steunden vrouwen uit de Amerikaanse stad Edenton een boycot van Britse thee en Britse stoffen. Deze boycot was een reactie op het instellen van nieuwe belastingen door de Britse koning. Een van de vrouwen, Penelope Barker, zei: "Misschien zijn het tot nu toe alleen mannen geweest die tegen de koning protesteerden. Dat betekent alleen maar dat vrouwen er te lang over hebben gedaan om hun stem te laten horen."

3p 6 Licht deze geschiedenis toe door:

- het politieke argument te noemen waarmee kolonisten in Amerika zich in die tijd verzetten tegen het betalen van de Britse belastingen, en
- te verklaren waardoor acties als die in Edenton het Britse bestuur onder druk zetten, en
- aan te tonen dat Penelope Barker uitgaat van het verlichte idee van natuurlijke rechten.

Gebruik bron 4.

Je concludeert dat Catharina de Grote een verlicht absoluut vorstin is.

4p 7 Toon aan, waarbij je je antwoord telkens ondersteunt met een verwijzing naar de bron:

- dat het beleid van Catharina past bij verlicht denken, en
- dat het beleid van Catharina past bij het absolutisme.

Vroegmoderne tijd

bron 1

Tijdens de eerste reis (1497-1499) van de Portugese ontdekkingsreiziger Vasco da Gama naar India houdt soldaat Alvaro Velho voor zichzelf een reisverslag bij. In het reisverslag, dat in de negentiende eeuw voor het eerst wordt gepubliceerd, beschrijft Velho de voorbereiding van een ontmoeting tussen Da Gama en de koning van Calicut¹⁾.

De dag daarop had de bevelhebber [Da Gama] de volgende geschenken gereed liggen om aan de koning te sturen: twaalf lappen gestreepte katoen, verder nog een koffer met zes metalen waskommen, een kist suiker, twee vaatjes olijfolie en twee vaatjes honing. Omdat het in dit land het gebruik is dat men de koning niets brengt zonder eerst (...) zijn huisbediende, en vervolgens de wali²⁾ ervan in kennis te stellen, kwamen die bij ons langs. Ze begonnen om de geschenken te lachen. Zij zeiden dat men dit de koning niet kon aanbieden en dat de armste koopman die uit Mekka³⁾ kwam meer gaf dan dit. Als Vasco da Gama de koning geschenken wilde aanbieden, moest het van goud zijn.

noot 1 een stad in India, het huidige Kozhikode

noot 2 De wali is een belangrijke ambtenaar van de Indiase koning.

noot 3 een Arabische stad

bron 2

De Amsterdamse koopman Hans Bontemantel (1633-1688), schrijft over schuttersstukken¹⁾ na 1580:

Na 1580 zijn de compagnieën geschilderd op een andere wijze, te weten met musketten, hellebaarden en pieken²⁾, en de meesten die zijn afgebeeld zijn onbekend, behalve enige officieren. En enige tijd geleden zijn de oude schilderijen verplaatst, maar door het verkrijgen van meer kamers [in het gebouw van de schutterij] die ook met schutterstukken worden behangen, is daar netjes mee omgegaan en zijn de kamers en zalen bekleed met [de nieuwe] schilderijen die door de belangrijkste meesters gemaakt worden. (...) De schutters hebben de schilderijen zelf betaald.

noot 1 Een schuttersstuk is een schilderij waarop een schutterscompagnie staat afgebeeld.

Een schutterscompagnie is een groep burgers die zorgt voor orde, veiligheid en de verdediging van de stad.

noot 2 Dit zijn schiet- en steekwapens.

bron 3

In 1616 laat de Virginia Company een portret maken van Matoaka, de dochter van een inheemse Noord-Amerikaanse vorst:

Om het portret staat:

Matoaka, alias Rebecca, dochter van de machtige prins Powhatan, keizer van Virginia. Op de leeftijd van 21, in het jaar 1616.

Tekst onder het portret:

Matoaka alias Rebecca, dochter van de machtige prins Powhatan, keizer van Attanoughkomouck alias Virginia, bekeerd en gedoopt in het christelijk geloof en vrouw van de waardige heer John Rolfe¹⁾.

noot 1 John Rolfe is een Engelse kolonist in de kolonie Virginia in Noord-Amerika.

bron 4

In april 1787 schrijft Catharina de Grote, de vorstin van Rusland, in een brief aan graaf Piotr Roemjantsev:

Van de taken die ik je toevertrouw is de introductie van de variolatie¹⁾ tegen de pokken²⁾ één van de belangrijkste. De pokken bezorgen, zoals ze weten, groot leed onder vooral de gewone mensen. Een dergelijke variolatie zou overal gebruikelijk moeten zijn, en het is nu des te handiger omdat er in bijna alle districten artsen of medische begeleiders zijn, en er geen enorme uitgaven voor nodig zijn. Om hiervan een voorbeeld te geven: geef zo snel mogelijk in elke provinciestad bevel om de overbodig geworden kloosterwoningen of de kleine kloosters die gesloten zijn te tellen, en om een minimumaantal woningen te bouwen voor het tijdelijke verblijf van degenen die deze inenting niet thuis kunnen krijgen.

noot 1 Variolatie is een vorm van vaccinatie, waardoor mensen immuun worden voor een ziekte.

noot 2 De pokken is een zeer besmettelijke ziekte die kan leiden tot verminking en dood.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.